

ROLAND BARTHES'IN GÖSTERGEBİLİM YAKLAŞIMI

İÇİNDEKİLER

- Roland Barthes'ın Göstergebilim Yaklaşımı
- Yananlam ve düzanlam
- Eğretileme/metafor ve düzdeğişmece/metonim
- Okurcul ve yazarsıl metin
- Moda
- Çağdaş mitler
- Göstergebilim ve İdeoloji
- Barthes ve Saussure Arasındaki Farklar

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
- Roland Barthes'ın göstergebilim yaklaşımını kavrayacak,
- Barthes'ın belirlediği kavramlar hakkında bilgi sahibi olacak,
- Barthes ve Saussure arasındaki farkları öğreneceksiniz.

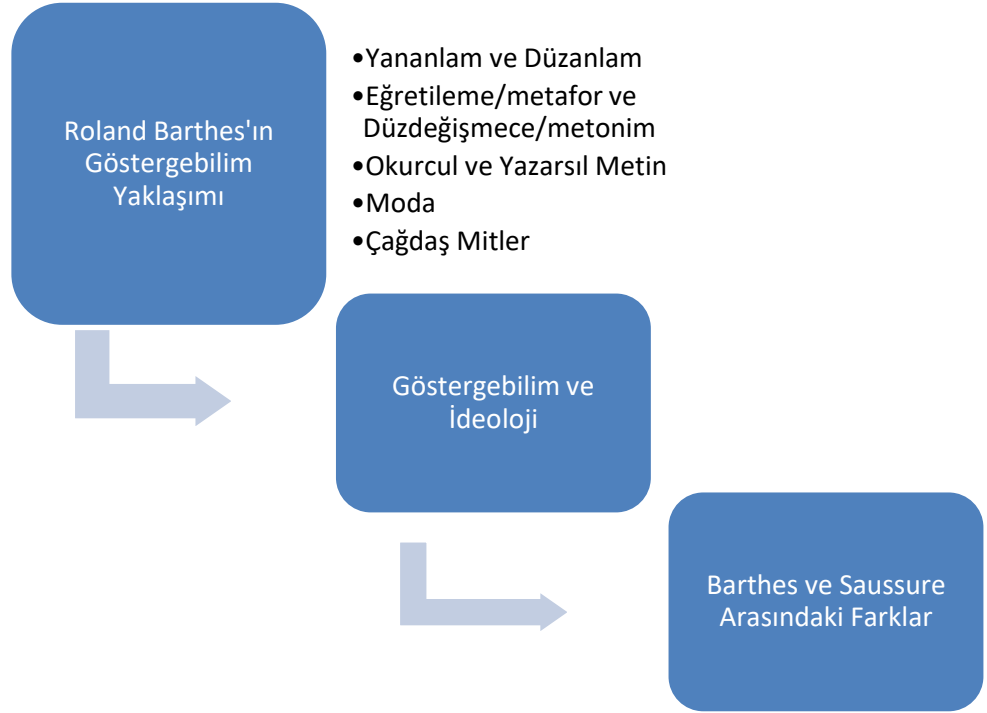

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

GÖSTERGEBİLİM

Doç. Dr. Adem YILMAZ

ÜNİTE 7

GİRİŞ

Roland Barthes, kültürün en eski yapısalcı veya postyapısalcı teorisyenleri arasında yer almaktadır. Çalışmaları, bugün kültürel çalışmaları ve eleştirel teoriyi desteklemeye yarayan unsurlara ve fikirlere öncülük etmektedir. Aynı zamanda bilimsel alanda marjinal eleştirinin ilk örneğidir. *Barthes bilim dünyasında her zaman aykırı bir ses ve bir yabancıdır. Göstergebilimin alanında ortaya koyduğu çalışmalarında Saussure'ün yaklaşımını benimserken, bazen bir postyapısalcı bazen de bir yapısalcıdır.* Barthes'ın düşünce evrimini sınıflandırmak kolay değildir; çünkü onun yapısalcılıktan postyapısalcılığa uzanan düşünsel serüveni kolayca sınıflandırmaya elverişli değildir. Onu hem postmodern felsefenin oluşturucuları arasında saymak hem de bizzat postmodern düşüncenin en özgün kuramsal uygulayıcılarından biri olarak anmak gerekir.

Roland Barthes, yapısalcılık ve postyapısalcılık arasında köprü oluşturan kavramları ve kuramı ile edebî çözümler içinde öne çıkmıştır.

Roland Barthes, yapısalcılık ve postyapısalcılık arasında köprü oluşturan kavramları ve kuramı ile edebî çözümler içinde öne çıkmıştır. Her ne kadar, arasında Çağdaş Söylenler'in de yer aldığı erken dönem yazıları ile daha çok bilinse de, edebî çözümlere yeni araştırma konuları sunan daha sonraki yapıtları da diğerleri kadar önemlidir. İdeoloji, gösterge ve metin kavramlarına ilişkin görüşleri zaman içinde değişmiş ancak bu kavramlar onun temel sorunları olarak önemini korumuştur. Barthes'ın avantgarde edebiyat üzerine yürüttüğü ayrıntılı çalışmalar ve bu konulara olan ilgisi kendisinin yazı tarzını da etkilemiştir. Yapıtları bir yandan, bilim insanının disiplinli çalışmasını yansıtırken diğer yandan okuyucusuna edebî bir haz sunmaktadır. Roland Barthes, ortaya attığı farklı yaklaşımlar, kavramlar, tipleştirdiği okuma biçimleri ile yalnız edebî metinler üzerine yapılan çözümler içinde değil, iletişim ve medya çalışmalarının odaklandığı pek çok konuda referans olan araştırmacıların en önemlileri arasında yer almaktadır. Gerek kuramsal ve kavramsal açıdan, gerekse yöntembilimsel açıdan belli bir yaklaşıma saplanmaksızın yeni düşüncelere ve ilgi alanlarına açık kişiliği ile iletişim üzerine çalışan herkesin kendi alanlarına ilişkin Roland Barthes'dan öğrenecekleri vardır. İster reklam metinleri üzerine, ister fotoğraf, roman çözümleri, televizyon metinleri, isterseniz de sinema üzerine çalışıyor olun, Barthes'ın kavramlarının bu alanlarla ilgili literatürün ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğine ulaşabilirsiniz [1].

Bu ünite kapsamında Roland Barthes'ın biyografisine değinilerek tarihsel süreç içerisinde fikirlerinin dönüşümü ele alınacaktır. Göstergebilim alanında ortaya koyduğu temel kavramlar açıklanarak Barthes'ın fikirleri ve görüş ayrılıkları detaylıca tartışılacaktır. Barthes'ın bilimsel alanda ortaya koyduğu temel prensipler sıralanarak farklı görüşlerle olan bağlantıları da açıklanmaya çalışılacaktır.

ROLAND BARTHES'IN GÖSTERGEBİLİM YAKLAŞIMI

Roland Barthes, Fransız denemecisi, eleştirmen ve göstergebilimcidir. Bu alana büyük katkılar sunan Fransız aydın, yapısalcılık, göstergebilim ve psikanalizin etkilerini birleştiren, kendine özgü bir edebiyat eleştirisi geliştirmiştir. XX. yüzyılın önemli yazı ustası ve düşünürlerinden birisidir. Yeni eleştiri anlayışının, anlatı

çözümleme biliminin, göstergibiliminin ve metin kuramının önemli bir temsilcisidir.

Roland Barthes 1915'te Cherbourg'da dünyaya gelmiştir. Babası deniz subayı Louis Barthes, savaş yıllarında ölmüştür. Çocukluğu annesi Henriette Barthes ile birlikte Urt köyünde ve Bayonne kentinde geçmiştir. Barthes on bir yaşına geldiğinde, ailesiyle Paris'e taşınmıştır. Barthes'ın üniversitedeki öğrencilik yılları Sorbonne Üniversitesi'nde geçmiştir. Klasik yazın öğrenimini bu üniversitede tamamlamıştır. Daha sonrasında Bükreş Üniversitesi'nde ve İskenderiye Üniversitesi'nde okutmanlık yapmıştır [2].

Barthes, Yeni Roman anlayışının kuramsal temellerinin atılmasında önemli rol oynamıştır.

Barthes Yunan trajedisi üzerine yaptığı çalışmalardan dolayı 1941 yılında Paris Üniversitesi'nden yüksek lisans tezine eşdeğer bir diploma almıştır. 1939'dan 1948'e kadar olan hayatı büyük ölçüde dilbilgisi ve filoloji alanında yaptığı çalışmalar üzerinedir. Bu dönemde ilk çalışmaları yayımlama olanağına kavuşmuştur. 1948'den itibaren kendini akademik çalışmalara veren Barthes, bu dönemde Fransa, Romanya ve Mısır'daki enstitülerde kısa süreli çeşitli pozisyonlarda çalışma fırsatı da bulmuştur. 1953 yılında ilk uzun çalışması olan *Le Degré zéro de l'écriture* (1953; Yazının Sıfır Derecesi, 1989), eserini yayımlamıştır. Bu çalışma yazma eylemi, dil ve biçim üzerine bir incelemedir. Bu yapıtında Barthes, Batı edebiyatındaki bütünlüğün 19. yüzyılda Flaubert ile birlikte parçalandığını ve dilin edebiyatın nesnesi hâline geldiğini öne sürer. Dilin masum ve yansız bir iletişim aracı olmadığını, sözcüklerin ideolojik bir belleği bulunduğunu vurgular ve edebiyatın kuramsal niteliğini tartışır. Daha sonraki yapıtlarında bu anlayışını geliştirir ve edebiyatın yanı sıra ideoloji, moda ve reklamlar gibi birçok alanı da bir dil sistemi olarak ele alıp çözümler [2].

1952'de Barthes sözlükbilim ve sosyoloji üzerine çalıştığı Centre National de la Recherche Scientifique'e yerleşmiştir. Orada yedi yıllık süre boyunca, *Les Lettres Nouvelles* dergisi için bir iki aylık süre zarfında popüler makaleler yazmıştır. Popüler kültürün mitlerinin parçalandığı yazıları 1957 yılında bir araya getirilerek yayımlanmıştır. *Mythologies* (1957; Mitolojiler), *Essais Critiques* (1964; Eleştirel Denemeler) ve *La Tour Eiffel* (1964; Eyfel Kulesi) adlı yapıtlarında reklamlar, filmler, günlük yaşamda benimsenen davranışlar gibi burjuva kültürünün ürünü olan çağdaş mitleri inceler. *Çağdaş sanayi toplumunun değerlerinin nasıl doğal ve evrensel normlara dönüştüğünü ele alır*. Birçoğu *Tel Quel* ve *Les Lettres Nouvelles* gibi dönemin önde gelen edebiyat dergilerinde yayımlanan denemeleri, üsluptaki kimi zorluklara karşın genel olarak uyarıcı ve kışkırtıcı yazılardır. İlk döneminde yazdığı tiyatro yazılarında Brecht'in epik tiyatro anlayışını savunan Barthes, Alain Robbe Grillet ve Nathalie Sarraute gibi yazarların öncülüğünü yaptığı Yeni Roman anlayışının kuramsal temellerinin atılmasında da önemli bir rol oynamıştır [2].

1950 yılından itibaren akademik alanda araştırmalarını kuramsal temel dayanaklarını genişleterek, uygulamalı ve yazınsal açıdan çok boyutlu bir çalışma sürecine girmiştir. Bu süreçte edebiyat, müzik, dilbilim ve göstergibilim alanında çalışmalar ortaya koyarak daha nitelikli eserler üretmiştir. Bu dönemde Barthes çevresindeki nesnelere gösterge dizgeleri olarak görmeye başlar. Bu dizgelerin kurallarını çözmeyi ve işleyiş kurallarını ortaya koymayı amaçlar [2].

Barthes temelde dilbilimin tezlerini Saussurecü dilbilim anlayışından göstergebilimine aktarmaya çalışır. Dilbilimin üretmiş olduğu her şey gösterge dizgelerinin konusudur. Bu nedenle hayatın içerisinde yer alan tüm unsurlar göstergebilim aracılığıyla açıklanabilir. Tüm gösterge dizgelerini anlamak yaşamın işleyişini de kavramayı beraberinde getirir. Roland Barthes'ın eleştirel söylemleri yapısalcılık, göstergebilim ve postyapısalcılık gibi teorik okulların gelişimine katkıda bulunmuştur.

Barthes 1954 ve 1956 yılları arasında çeşitli dergilerde yayımladığı makalelerini Çağdaş Söylenler, (1957) adlı yapıtında bir araya getirmiştir. İki bölümden oluşan bu yapıtta birinci bölümde çağdaş toplumlarda insanları kuşatan otomobil, reklam, turizm, sabunlar ve çeşitli filmler gibi çağdaş söylenleri (mitleri) eleştirel bir bakış açısıyla ele alır. İkinci bölümdeyse söylenlerin oluşturduğu genel yapıyı dilbilimin ve göstergebilimin bakış açılarıyla kuramsal olarak ele almaya çalışır. Barthes'in çalışmalarında Saussure'ün etkisi bu dönemde görülmeye başlar [2].

1964'te Barthes, Voltaire'e atıfta bulunan "Son Mutlu Yazar" isimli eserini yayımlamıştır. Bu makalede modern düşünürün düşünce ve felsefede rölativizmi keşfettikten sonra, bu güçlükten kaçınan önceki filozofları reddederek yaşadığı problemleri yorumlamıştır.

Barthes, çeşitli dönemlerinde Marx, Freud ve Nietzsche gibi düşünürler ile Saussure ve Levi-Strauss gibi yapısalcılığın önemli isimlerinden etkilenmiştir. Sosyoloji, psikoloji, dilbilim ve göstergebilim gibi çeşitli alanlardan yola çıkarak yazarın niyetini ya da yapıtın verdiği mesajı değil, anlamın dile getiriliş biçimini ve yapıtın oluşturduğu sistemi öne çıkaran yeni bir anlatı çözümlemesini savunmuştur. En çok tanınan yapıtları arasında Sur Racine (1963; Racine Üzerine), Éléments de sémiologie (1965; Göstergebilim İlkeleri, 1979, 1986), Critique et Vérité (1966; Eleştiri ve Gerçek), Système de la mode (1967; Moda Sistemi), S/Z (1970), L'Empire des signes (1970; Göstergeler imparatorluğu), Le Plaisir du texte (1973; Metnin Verdiği Haz) ve La Chambre claire (1980; Aydınlık Oda) vardır. Barthes'in daha yaygın olarak tanınması ise, bir karşı otobiyografi olarak nitelendirilebilecek Roland Barthes par Roland Barthes (1975; Barthes Barthes'ı Anlatıyor) ile Fragments d'un discours amo- ureux (1977; Bir Aşk Söyleminden Parçalar) adlı kitabının yayımlanmasıyla gerçekleşmiştir.

Barthes, 1960'ların başlarında, Fransa'da çeşitli fakültelerde farklı pozisyonlarda çalışarak, semiyoloji ve yapısalcılık alanlarında uzun süreli çalışmalarına devam etmiştir. Yapıtlarının çoğu, edebî eleştirinin geleneksel edebiyat eleştirilerine ve tanınmış edebiyat figürlerine meydan okumaktadır. 1960'larda Yapısalcılığın Fransız aydın çevrelerinin tartışma gündemine girmesiyle birlikte de, geleneksel bir anlayışı savunan üniversite çevrelerinin sert eleştirilerine hedef olmuştur. Onun bu sıra dışı fikirleri, Sorbonne'da edebiyat profesörü olan Raymond Picard tarafından ciddi bir biçimde eleştirilmesine neden olmuştur. Picard, Fransa'nın edebî köklerine yönelik büyük bir saygısızlık olarak nitelendirdiği Barthes'in görüşlerini cehalet olarak ifade etmiştir.

Barthes, çeşitli dönemlerinde Marx, Freud, Nietzsche gibi düşünürler ile Saussure ve Levi Strauss gibi yapısalcılığın önemli isimlerinden etkilenmiştir.

1960'ların sonuna doğru Barthes akademik dünyada fikirleriyle tanınarak ününü artırmıştır. Görüşlerini farklı ülkelerde yayma imkânına kavuşmuştur. Bu bağlamda Amerika'da Johns Hopkins Üniversitesi ve Japonya'da çeşitli sunumlar yaparak fikirlerini aktarma imkânı bulmuştur. Bu süre zarfında, en çok bilinen eseri "According to Whom?", adlı çalışmasını yayımlamıştır. Sonrasında 1967'de "Yazarın Ölümü" adlı makaleyi yazmıştır. Bu yayınında, Jacques Derrida'nın yapısökümünün giderek artan etkisinin ışığında, bir geçiş dönemi parçası olduğunu kanıtlayarak yapısalcı düşüncenin mantıksal yönlerini ortaya koymuştur.

1970 sonrası olgunlaşma sürecine giren Barthes kendi yazılarıyla ortak noktaların olduğunu düşündüğü, benzer teorik araştırmalar geliştiren avantgarde edebiyat dergisi *Tel Quel'e* ve Philippe Sollers'e yazılar yazmaya devam etmiştir. 1970'ler boyunca Barthes edebiyat eleştirisini geliştirerek, yeni metinsel ve idealist tarafsızlık idealleri oturtmuştur.

Çağdaş göstergebilimin önemli isimlerinden Barthes, geliştirmiş olduğu özgün yaklaşımla daha çok popüler kültür çözümlenmeleri üzerinde çalışmıştır.

Çağdaş göstergebilimin önemli bir ismi olan Barthes, geliştirmiş olduğu özgün yaklaşımla daha çok popüler kültür çözümlenmeleri üzerinde çalışmıştır. Barthes'ın geliştirdiği yapısal çözümleme yöntemi, bildirişim amacı içermemekle birlikte anlam taşıyan çeşitli olguları (giyim, mobilya vb.) içerir. Barthes bütün bunları anlamlama (signification) kavramı aracılığıyla göstergebilime bağlar. Göstergelerle ikincil gösterilenler ya da yan anlam gösterilenleri arasındaki bağıntılar üzerinde durur [3].

Barthes, nesnenin kendisinin bir gösterge işlevi olabilmesi için nesne toplumsal işleviyle kodlanması gerekliliğine inanır [4]. Anlamları içeriklerden ayrı olarak ele alması göstergebilimi bir biçimler bilimi olarak kabul etmesini sağlar [5]. Barthes giyim kuşam semboller gibi çeşitli popüler kültürel olguların ve metinlerin göstergebilimsel incelemelerini yaparken hem Saussure'ün hem biçimcilerin hem de Marksist dilbilimcilerin yöntemlerinden yararlanır. Barthes'da metin merkezî konumdur. Ona göre bütün yapılar her şeyden önce birer metindir [6].

Barthes her metnin metinlerarasılık özelliğine sahip olduğunu söyler. Her metin kendisinden öncekiler üzerinde kurulmuş bir yapıda olduğu gerçeğini savunur. Her metinde içerilmiş birçok metin bulunmaktadır. Bu metinlerin oluşumu kimi zaman açık kimi zaman ise muğlaktır. Buna rağmen her metin başka metinlerden beslenerek onları da içerisine alarak yeniden anlam kazandığını ileri sürer. Barthes metinlerin üretimini sağlayan özneyi görmezden gelir. Metinsel üretimin bir insan öznesi yoktur. Barthes metinsel üretimde insan ögesini ve toplumsal bağlamı bütünüyle görmezden gelerek metni yaşamın merkezine koyar. Barthes yazarı önemsizleştirirken okuru merkezî duruma getirir. Barthes'a göre her metin okundukça çoğalır ve yeni anlamlar kazanır, sürekli bir üretimsel süreci takip eder [6].

Çağdaş Söylenler adlı eserinde Fransız modern toplumundaki insanları kuşatan reklamları, filmleri yiyecek ve içecek gibi insanların gündelik yaşamlarındaki olguları söylem olarak ele almaktadır. Barthes birçok iletişim aracı sayesinde bu gündelik şeylerin, burjuva değerlerinin nasıl tartışılmaz ideolojilere dönüştüğünü inceler. Saussure'den yola çıkarak mitsel göstergenin gösteren ve

gösterilenden oluştuğuna dikkat çekerek, Saussure'ün fikirlerine ilave olarak göstergelerin hem bir imge hem de bir nesne olabileceğini vurgular. Barthes burada anlamlama kavramıyla dikkat çekmektedir [7].

Barthes, Saussur gibi dilde sessel imgelerin ve göstergelerin nedensiz olduğunu dile getirir. Kendi savunusuna göre her mitsel gösterge her zaman nedenlilik taşır. Bu da dilsel dizge de nedensiz bir ilişki ile kurulan göstergenin söylen dizgesinde nedenlilik ilişkisi ile kurulacağı anlamına gelir. Mit dizgesinde gösteren dilsel dizgenin göstergesi olarak anlam barındırır. Her durumda mitsel dizge içerisinde bir nedenlilik aranır [7].

Yan anlamın düz anlamdan büsbütün kopuk olmaması, düz anlamdaki bazı özelliklere göndermede bulunması gerekir.

Barthes dilbilim temelinde çözümsel olguları tartışarak, çeşitli karşıtlıklar aracılığıyla çağdaş dünyanın anlaşılmasında önemli açıklamaları ortaya koymuştur. *Barthes'a göre ideolojik anlamları ileten mitsel ögeler burjuva kültürünü meydana getirir.* Barthes göstergeleri tek tek değil göstergebilimsel olguların birer parçası olarak, anlamı oluşturan ögeler olarak ele almaktadır. Göstergebilim, anlamın oluşmasında sadece bildirişim ögesi olarak değil aynı zamanda gerçekliğin oluşması ve sürekli hâle gelmesi şeklinde oluşur. Mitlerde ve metinlerde ki anlamların birbirlerine nasıl eklemeli olduğu, anlamın yeniden üretilmesinde nasıl bir süreci izlediği göstergebilim sayesinde ortaya çıkarılır. Göstergebilim aynı zamanda yaşanan dünyada anlamın nasıl oluştuğunu ve bu anlamların nasıl inceleneceğini detaylı bir biçimde ele almaktadır. Barthes gösterge dizgelerinin sadece dil aracılığıyla gerçeklik kazandığını ve dizgeler arası ilişkinin söylem incelemesi üzerinden araştırılması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu nedenle söylemi tikel ögeler olarak değil burjuva toplumundaki nesnelere olarak çözümler [8].

Yan anlam ve Düz anlam

Gündelik konuşma dilinde bir sözcük duyulduğu zaman burada duyulan ses zinciri zihinde bir kavramı çağırır. Bu çağırışın gerçekleşmesi için o dildeki şifreleri iyi bilmek gerekir. Şifreyi bilen herkesin zihninde o sözcük aynı kavramı çağırır. Zihinde canlanan bu ilk kavram göstergenin düz anlamıdır. Kapı denildiğinde Türkçe bilenlerin zihninde bir kapı kavramı canlanır. Fakat edebi bir metinde örneğin bir sevgiliden kalbinin kapısını açması isteniyorsa bu kapı artık bilinen somut dolap kapısı değildir. Açma eylemi de bilinen dolap kapısı açma eylemi değildir. Hatta burada kalp bile biyolojik kalp değildir. Bu kelimedeki tüm sözcüklerin anlamlarında bir kayma olmuştur. Birisine kalbinin kapısını açmak onun sevgisini kabul etmek olarak yorumlanabilir. Göstergelerin, sözcüklerin bu ikinci anlamları yan anlamı meydana getirir. Yan anlamın oluşması için yan anlamın düz anlamdan büsbütün kopuk olmaması, düz anlamdaki bazı özelliklere göndermede bulunması gerekir. Yan anlam olgusu özellikle sanat yapıtlarında önemlidir [9]. Düz anlam göstergenin aşikâr anlamına göndermede bulunur. Yan anlam ise göstergeyi kullananların duyguları ve kültürel değerleriyle bulunduğu andaki etkileşimidir. Bu nedenle yan anlam bir kültüre özgüdür [10].

Barthes, anlamladılmayı düz anlam ve yan anlam olarak iki düzeyde ele almaktadır. Düz anlamın göstergenin göndergesi ile nesnel bir değerden ayrılmış kendine özgü bağımsız bir ilişkisinin varlığına dikkat çekmektedir. Bu karşıtlık noktasında yan anlamın bir nevi düz anlamın sabitlemesi olarak

nitelendirmektedir. Düz anlama ideolojik bir gösterilenle ilişkilendirilmek suretiyle yan anlamın yoksullaştırıldığını savunur [5]. Bu nedenle yan anlam göstergesi kullanan tüm kültürel unsurlar aracılığıyla, değerlerin temsil düzeyinde düz anlamın yeniden biçimlendirilmesidir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının ideolojik içerikleri bu şekilde üretmektedir. İnal'a göre Barthes bu durumu yan anlamın düz anlama yaslanması olarak ifade eder. Bunun sonucu olarak düz anlam ve yan anlam bir bütünlük içinde karşımıza çıkar ve ideolojik olanı gözden siler. İşaret gerçekliğini kurar ve okuyucuya dayatır [11]. Düz anlam ve yan anlam konusu ile ilgili örnek Resim 7.1'de gösterilmiştir.

Resim 7.1. Düzanlam ve Yananlam Örneği [12]

Resim 7.1.'de kuş ve uçağın kanadına vurgu yapılmaktadır. Gösterilen iki kanat şekliinden biri düz anlama diğeri ise yan anlama işaret etmektedir. Kanat denildiğinde zihinde canlanan şey kuşun kanadıdır. Fakat hem görev hem de görünüş benzerliği açısından uçağın parçasına da kanat denilmektedir. Kuşun kanadı ilk akla gelen olduğu için bu düz anlamı ifade etmektedir. Uçağın kanadı ise düz anlama benzemesi lakin farklı bir şeyi temsil etmesinden dolayı yan anlamı ifade etmektedir.

Belli bir amaç için bir sözün kendi anlamı dışında kullanılmasına metafor denir.

Eğretileme/Metafor ve Düzdeğişmece/Metonim

Eğretilemeler dizesel olarak işlev görürler. Bilinmeyeni yani anlamın bir parçasını çıkardıkları yeni bir diziye sokarlar. Eğretileme bilinmeyeni bilinene aktarmak suretiyle iletmektedir [5].

Örnek

- Uyandığında bir aslan olur deyişinde aslan burada bir eğretilemedir.

Belli bir amaç için bir sözün kendi anlamı dışında kullanılmasına metafor denir. Metafor edebiyatta ve sanatta kullanılabileceği gibi günlük hayatta da kullanılır. Metaforlar kendi yapılarını gizli tutarlar ve bilinçli bir kod açımına yol göstermezler. Metaforların ürettikleri anlamlar toplumun kolay bir şekilde ortak duygusu hâline gelirler. Metafor özünde gerçekçi değil imgeseldir. Metaforlar çağrışım ilkesini kullanırlar. Farklı düzlemlerdeki anlam dizgelerinin benzer özelliklerini aramaya bireyleri yöneltmektedir [10].

Gündelik deneyimlerimize anlam kazandırmada faydalı olan metaforlar, sınıfsal farklılıkları tanımlarken de önemli rol oynamaktadır. İdeolojik bir seçim olan metaforlar, yüksek konumda bulunan kişilerin ilişki biçimlerini ve yapaylıklarını vurgulamak için kullanılabilir. Metaforları sadece muhalif olanlar değil egemen katmanda bulunanlar da kullanmaktadır. Bilhassa televizyon aracılığıyla kullanılan metaforlar tüketim toplumunun ideolojisinin kullanılmasında ve egemen sınıfların görüşlerinin aktarılmasında aracılık etmektedir.

Metaforlar sanatsal bir olgu olması sebebiyle anlatılmak istenen şeyin bambaşka bir şekilde anlaşılmasını sağlarlar. Metaforlar her zaman ve her yerde bulunurlar. Bir metaforun şifresi çözüldü diye bir kenara atılmaz kullanımında bir süreklilik bulunur. Metaforlar birçok söylem türünü yapılandıran olguların hangi biçimde anlamlandırılacağını etkileyen anlatım biçimleridir. Metaforlarda ince benzerlikleri ve anlatıları yakalayabilmek imkân dâhilindedir [13].

Metaforlar bir gerçeklik düzleminden diğerine yer değiştirerek anlam kazanmaktadır. Düzdeğişme ise aynı düzlemdeki anlamları kullanarak işlerlik gösterirler. Düzdeğişme bir parçanın bütünü temsil etmektedir.

Düzdeğişme kastedilen şeyin, özgün olanın bir özelliğinin başka bir şeyde temsil edildiği söz mecazıdır. Metonimler yani düzdeğişmeceler aynı düzlemde var olan anlamları birbirleriyle ilişkilendirerek içerik üretirler. Metaforlar yani eğretilmeler ise bilinmeyen yeni bir dizgiye sokularak anlatılır. Metonimler de bu durum dizimsel olarak işlemektedir [5].

Okurcul ve Yazarsıl Metin

Fiske, Barthes'ın okurcul yazarsıl metin ayrımının da Eco'nun açık ve kapalı metin ayrımından hareket ettiğini ifade etmektedir. Barthes okurcul ve yazarsıl kavramlarını basit ve anlaşılır metinle daha kompleks yapıdaki metinleri ayırabilmek amacıyla kullanmaktadır. Okurcul metin, bir gösterenin bir gösterilene iliştilerle anlamın kapanması ve sabitlenmesidir. Yani bir gösteren ideolojik olarak herkesin uzlaştığı bir gösterilene sabitlenir sonrasında öteki gösterilenler yok olur. Öyle ki o gösterge doğrudan gösterilene işaret ediyormuş gibi bir yanılsama oluşturur. *Okurcul metinler sözlü kültürün üretimleri olan masallar, romanlar, hikâyeler, destanlar gibi içeriklere karşılık gelmektedir. Bu tarz metinler anlamı merkeze alarak sabitlenir.* Bunun sonucunda metin kapanır. Okurcul metinlerde metni alımlayanların metni tüketmesi gerektiğine inanılır. Yazarsıl metin ise anlamı açarak, iki ucu açık anlam üretimine olanak sağlar. Okuyucunun okurcul metinde olduğu üzere metni tüketmek yerine, yazarsıl metinlerde okuyucunun direnç göstererek ona karşı durmasını savunur. Okuru eyleme geçirerek, onun özne konumunu bozar ve onu yerinden eder. Yazarsıl metinler, okuyucuyu rahatsız eden ve onun gelenekleri ve kültürü dışında özne konumu yaratan metinlerdir. Okurcul metin kapanırken, yazarsıl metin farklı anlamlara açılmaktadır. Barthes yazarsıl metinleri yenilikçi ve öncü nitelikte olduğunu ileri sürerek bu metinlerde anlamın sürekliliğine ve anlamın açıklığına dikkat çeker.

Okurcul metinlerde metni alımlayanların metni tüketmesi gerektiğine inanılır. Yazarsıl metin ise anlamı açarak, iki ucu açık anlam üretimine olanak sağlar.

Moda

Barthes 1967 yılında "Modanın Dizgesi" adıyla üzerinde uzun bir süre çalıştığı bir eser ortaya koyar. Giyim modasının düzeniyle ilgili göstergebilimsel yaklaşımın ortaya koyduğu önemli bir çalışmadır. Bu eserinde moda dergilerini konu edinerek onları derinlemesine analiz etmiştir. Bu çalışmanın temel yaklaşımı moda fotoğrafları olmasına karşın, Barthes fotoğrafların analizini yapmak yerine fotoğrafların etrafında yer alan metinlere odaklanır. Çünkü fotoğrafların anlamlandırılmasında metinlerin yönlendirici bir etkisinin olduğunu düşünür. *Çağdaş Söylenler* adlı çalışmasında yan anlam ve düz anlamı iki farklı düzlen olarak nitelendiren Barthes, "Moda Dizgesi" adlı eserinde yan anlam ve düz anlamın ayrılmazlığına vurgu yapmaktadır. Çünkü yan anlamı anlaşılır hâle getiren düz anlamın varlığıdır. Bu nedenle yan anlam ve düz anlamı farklı düzlemlerde ele alan yaklaşımlar Barthes'in moda analizi neticesinde bilimsel dayanaklarını yitirmiştir. Moda dizgesi genel anlamda bir anlamlandırmanın bütünsel bir yansımasıdır. Modaya ilişkin tüm anlamlarda bir dizgeye aittir. Bu nedenle moda bir tür edebiyattır. Barthes bu çalışmasında modaya ait görsel göstergelerin moda dizgesi dışında anlamlı olmadığını söylerken öte yandan modanın kendi dışında olana değil, bizatihi kendine iliştilmiş bir dizge olduğunu ifade etmektedir.

Barthes kapitalist toplumda moda sanayisinin mallarını satmak amacıyla kişilerin gündelik kararlarını etkilemeye yönelik bir dizge olan moda dizgesini öne sürer. Günlük giysinin şekleştirelmesini sağlayan moda dizgesinin güdümlenici öğeleri magazin dergileri reklamlar, güzellik yarışmaları gibi metinlerin işlemeleriyle olur [4]. Semiyolojinin görevi moda sosyolojisinin aldığı biçimi sağlayan sistemi incelemektir [14].

Barthes, *Elle* dergisinin içeriğine yönelik yaptığı çözümlemede bize görüntüsel olarak zengin bir içerikle tasarlanmış bir yemeğin görsel çekiciliğini anlatmaktadır. Öne çıkardığı fotoğraflar aracılığıyla yüzeyleri doldurularak örtülülüğün hâkim kılındığını ifade etmektedir. Elle mutfağı popüler olan çekicilik unsurlarını kullanarak görme duyusuna seslenmektedir. Barthes'e göre saydam tabakanın devamlılığı bir seçkinlik sunumudur. Elle dergisinin hedef kitlesi kibar ve saygın bir çevredir. Dergi bu anlamda kitlesine şıklık sunmaktadır. Yemek formunun özünde var olan kabalığına kılıf giydirilerek sunulması kandırmacı mutfağı doğurmaktadır. Yemeği şöyle tepeden bir bakış açısıyla yalnız gözle de tüketebilen hem yakın hem de uzak bir obje olarak konumlandırır. Barthes tıpkı *Elle* mutfağında olduğu gibi, moda unsurlarının da örtülülük aracılığıyla acayip bir yapmacıklıkla yeniden sunulması olarak nitelendirir [15].

Çağdaş Mitler

Barthes mitlere yozlaştırıcı, saptırıcı, kaçınılması gereken olumsuz bir olgu olarak bakmaktadır. Mitler aslında belli bir toplumsal sınıfın, belli bir dönemde egemenliğinin ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Barthes, "çağdaş toplumlardaki söylenin işleyişi yan anlamsaldır." şeklinde ifade etmektedir [5]. Mitlerin ana işlevi tarihi doğallaştırmaktır. Bu işlev mitlerin belirli bir tarihsel zaman içerisinde egemen olmayı başarmış olan toplumsal sınıfın ürünüdürler.

Mitler burjuva sınıfının çıkarlarına göre bazı anlamları doğallaştırıp dünyanın şu anki durumunu edebileştiren temsil biçimleridir.

Mitlerin yaydığı anlamların tarihsel ya da toplumsal değil doğal oldukları vurgulanmaktadır. Mitler kendi kökenlerini siyasal ve toplumsal düzeylerini gizemleştirir ve gizler. Bir kültürdeki mitler evrensel değildir. Başat mitlerin bulunduğu gibi karşıt mitlerde vardır. Barthes'ın mitlerle ilgili vurguladığı diğer öğede mitlerin dinamizmidir. Yani mitler değişebilirler. Mitler parçası oldukları kültürün değişen gereksinimlerine uyum sağlayabilmek için değişebilirler [10].

Mitler burjuva sınıfının çıkarlarına göre bazı anlamları doğallaştırıp dünyanı şu anki durumunu edebileştiren temsil biçimleridir. Mit semiyolojinin betimlediği yiyecek moda gibi olgularla dünyaya anlam kazandırır. Barthes'a göre mit çözümlemesi semiyolojinin başlangıcıdır. Mit toplumsal biçimlerin egemen fikirlerin nasıl evrensel ve doğal görünebildiğini açıklamaktadır [14].

Mit dünyayı çelişkisiz bir duruma getirir. Burjuva fikirleri her şeyin özü olarak belirir. Mitler yüksek kültürdeki düşünceleri egemenliği altına alarak onları evcil ve rahatlatıcı bir şekle sokar. Mit dünyayı anlamlandırmanın özel bir süreci olarak iş görür. Semiyoloji miti yalnızca incelediği toplumsal işaretler sisteminin ögesi olarak ele alır [14].

Barthes miti salt yazılı söylemlerden değil aynı zamanda sinema, spor, fotoğraf, reklam ve televizyon ürünlerinden oluşan bir iletişim sistemi olarak görür. Mit çözümlemesinin esas amacı kitle iletişim dünyasının sahte doğallığını ortaya koymaktır [5].

Barthes göstergelerin özellikle mitsel anlamları üzerinde durur. Barthes mitleri kültürel anlam taşıyan göstergeler olarak tanımlar. Barthes'a göre mitler egemen sınıfın ideolojik amaçlarına hizmet eden karmaşık iletişim sistemleridir. Özellikle günümüzde yaygın olan kültür türünün popüler kültür olduğunu ve bu kültürün toplumun güçlü kesimleri tarafından üretildiğini dikkate alacak olursak söz konusu kültür içerisindeki mitlerinde bu egemen sınıfın ideolojisini taşımaları olağandır [6].

Barthes yazdığı metinlerde sinemanın, müziğin, gazetelerin ve dergilerin diline yönelmiş buradaki söylemleri çözümlemeye çalışmıştır. Ona göre medya toplumdaki en önemli mit üretme aracıdır [6]. Mitler günlük gerçekliği doldurur ve dünyanın olduğu gibi kabul edilmesinin ideolojik boyutunu meydana getirir [11]. Kapitalizm kendi mitlerini yaratmıştır ve bunu dil aracılığıyla insanlara yayar. Kapitalist toplumdaki mitler egemen yapıyı meşrulaştırır. Mitler egemen değerleri topluma aktarır, tarihi yok eder ve yaptığı tanımlarla bireylerin kimlerle özdeşeceklerini ve nelere karşı çıkacaklarını belirler. Mitler statükocu fikirleri sürdürür. Sağduyu yaratarak eleştirel düşünceyi yok eder [16].

GÖSTERGEBİLİM VE İDEOLOJİ

Marksist yaklaşım içinde kalarak ideoloji sorununu ele alan tüm bu kuramcıların iletişim çalışmalarını etkilediklerini görüyoruz. 1960 sonrasında özellikle medya çalışmalarında izleri gözlenen bu tartışmalar kültürel çalışmaların yaklaşımı içinde popüler kültür üzerine yapılan araştırmalarla bütünleşmiştir. Kültürel çalışmalarla yapısalcı dilbilimin temel önermeleri ve kavramları yine ideoloji tartışmaları ile kısmen de olsa örtüşmüş bütünleşmiştir. Barthes, ideoloji

Barthes'a göre mitler egemen sınıfın ideolojik amaçlarına hizmet eden karmaşık iletişim sistemleridir.

Barthes'a göre gösterge dizgeleri yan anlamsal olan kültürel öğelerle ya da ideolojiyle eklemlenir.

kavramını kuramsal katkılarla yeniden tanımlama isteğinden çok, insanların dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarına duyduğu yakın ilgi ve merak onu farklı metinlere, farklı kültürel ürünlere yönelmektedir. Saussure'ün Genel Dilbilim Dersleri yapısalcı dilbilimin temelini atmış, bu yaklaşım sadece kültürel anlatıların çözümlenmesinde değil, kültürün doğrudan bir yapı olarak incelenmesine esin kaynağı olmuştur. Bu çalışmaların bir uzantısı olan Mythologies (Çağdaş Söylenler) de Barthes, burjuva ideolojisini yarattığı mitler dolayımı ile ele alıp inceler ve "mitlere yönelik yapısalcı yaklaşımla kapitalizmde tüketime sunulan malların fetişleştirilmesine yönelik Marksist eleştiriyi buluşturur" [1].

Barthes'a göre gösterge dizgeleri yan anlamsal olan kültürel öğelerle ya da ideolojiyle eklemlenir. Barthes ideolojik olağanlaştırma mekanizmalarının ve dilin denetlenmesini söz uygulamaları olarak adlandırır [4]. Barthes ideolojinin toplumsal boyutundan çok dil içinde kurulma şekliyle ilgilenmiştir [11]. Mitler aracılığıyla ideoloji kurulmaktadır. Barthes' göre; "gerçekçi metinde gösteren ve gösterilen arasında kurulan özdeşlik, dünyanın kabul edilmiş doğal görünümünü, temsil etme yeteneğinin ön koşuludur." [11].

Barthes gerçekliğin "doğal bir tutum"dan farklı, "toplumun kendi kendine koyduğu sınırlara dayanan bir anlamlandırma pratiği" olduğunu belirtmektedir. Çeşitli metinlerdeki üretilen dilsel ve ideolojik pratiklerin anlaşılması gerekmektedir. İdeolojiyi tam üretildiği anda bulup çıkarmak için dilin çoğulluğu ile gerçeklik arasındaki ilişki görülmelidir. Gerçeklik üretimi değil ürünü vurgular; ürünün nereden geldiği, nasıl yapıldığı, kimin tarafından ve niçin yapıldığı önemli değildir; önemli olan yanılısma, hikâye ve içeriktir [14].

Kültür, dil işaretler aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılır. Kültürü taşıyan bu simge ve semboller ideolojiktir. Çünkü kültür sınıflı bir toplumun, kapitalist toplumun kültürüdür. Barthes bilhassa popüler kültürün ideolojik yönünü ön plana çıkarmaya çalışmıştır [16].

BARTHES VE SAUSSURE ARASINDAKİ FARKLAR

Barthes'a göre dil sadece bir bildirişim aracı değil aynı zamanda bilinçli ya da bilinçsiz şekilde yapılan düşünsel bir süreçtir. Saussure dilbilimi ileride kurulacak olan göstergebilimin bir alt dalı olarak görürken Barthes göstergebilimi dilbilimin bir alt dalı olarak görür. Barthes moda, mutfak, görüntü ve yazın gibi gösterge olgularının ancak dil desteğiyle gerçeklik kazanabileceğini belirtir [2].

Barthes, Saussure'ün kavramına karşılık olarak biçim, işitme imgesine karşılık olarak da içerik adlandırmasını ortaya koymuştur. Gösterge, gösteren ile gösterilenin içerisinde bulunduğu ilişkide ortaya çıkar. Bu ilişkinin kurulmasıyla anlamlandırma ortaya çıkar. Göstergebilimde anlamlandırma düz anlam ve yan anlam olarak oluşur. Barthes kendi göstergebilimini dilbilimin çözülmesi sebebiyle bir kenara atılmış anlamlandırmanın bir incelenmesi olarak ifade eder [17].

Barthes, Saussure'ün takipçilerindedir. Anlamlandırma üzerine yoğunlaşmıştır; anlamın nasıl düzenlendiği ve nasıl iletildiği ile ilgilenmiştir. Görüşleri, Saussure ile bazı noktalarda çatışmaktadır. Saussure için anlamlandırma, gösterge sisteminin göndergesel gerçekliği ile ilgisi iken Barthes bu düşünceyi geliştirir; "Göstergelerin bir kültürdeki işleyiş biçimlerini

Barthes, Saussure'ün kavramına karşılık olarak biçim; işitme imgesine karşılık olarak içerik adlandırmasını ortaya koymuştur.

adlandırmakta kullanarak Saussure'ün kendi içine kapalı sistemindeki anlamlandırma kavramına kültürel değerler boyutunu ekler [5]. Dolayısıyla bu, Saussure'ün dilbilim yönteminin yeni alanlara uygulanması demektir. "Semiyojoloji öz ve sınırları ne olursa olsun bütün işaret sistemlerini kapsar.", "Bunlar dilleri olmasa bile en azından anlamlandırma sistemlerini oluştururlar." Barthes, "dizisel ve dizimsel ilişkilerin yemek ve moda gibi dilsel olmayan alanlarda da bulunduğunu fark eden ilk düşünürlerdendir." [14].

Örnek

- Bir birey çorbalar, et yemekleri ya da tatlılar dizisinden seçimler yapar ve bunları dizimsel olarak birleştirir.

Barthes, bir kültürün bütün alanlarındaki nesnelere ve davranışlara anlam üretmeleri bile dilden bağımsız değerlerdir, ancak, dil aracılığıyla birer dizge olurlar ve dil dışında bir dizge tasarlanamaz demektir. Bu nedenle, Roland Barthes dilbilimi göstergebilimin bir kolu olarak düşünmüş olan Saussure'ün görüşünün tersinin daha doğru olduğunu savunur. Tahsin Yücel, göstergebilimi dilbilimin bir alt dalı olarak değerlendiren Barthes'ı eleştirmektedir; böyle bir tavrı konuyu karıştırmaktan başka bir şey değildir der ve şöyle açıklar; "mantık da dil aracılığıyla ulaşabildiğimiz bir alandır, ancak mantığı dile bağlı olarak düşünmek bu dalın var olma nedeniyle çelişir" [18].

Bireysel Etkinlik

- Yananlam ve Düzenlam ile ilgili günlük hayatınızdan örnek veriniz.
- Roland Barthes ve Ferdinand de Saussure arasındaki farkları belirtiniz.

Özet

•ROLAND BARTHES'IN GÖSTERGEBİLİM YAKLAŞIMI

•Roland Barthes, Fransız denemecisi, eleştirmen ve göstergebilimcidir. Bu alana büyük katkılar sunan Fransız aydın, yapısalcılık, göstergebilim ve psikanalizin etkilerini birleştiren, kendine özgü bir edebiyat eleştirisi geliştirmiştir. XX. yüzyılın önemli yazı ustası ve düşünürlerinden birisidir. Yeni eleştiri anlayışının, anlatı çözümleme biliminin, göstergebiliminin ve metin kuramının önemli bir temsilcisidir. Barthes temelde dilbilim'in tezlerini Saussurecü dilbilim anlayışından göstergebilimine aktarmaya çalışır. Dilbilimin üretmiş olduğu her şey gösterge dizgelerinin konusudur. Bu nedenle hayatın içerisinde yer alan tüm unsurlar göstergebilim aracılığıyla açıklanabilir. Tüm gösterge dizgelerini anlamak yaşamın işleyişini de kavramayı beraberinde getirir. Roland Barthes'in eleştirel söylemleri, yapısalcılık, göstergebilim ve post-yapısalcılık gibi teorik okulların gelişimine katkıda bulunmuştur.

•Barthes, çeşitli dönemlerinde Marx, Freud, Nietzsche gibi düşünürler ile Saussure ve Levi Strauss gibi yapısalcılığın önemli isimlerinden etkilenmiştir. Sosyoloji, psikoloji, dilbilim ve göstergebilim gibi çeşitli alanlardan yola çıkarak yazarın niyetini ya da yapıtın verdiği mesajı değil, anlamın dile getiriliş biçimini ve yapıtın oluşturduğu sistemi öne çıkaran yeni bir anlatı çözümlemesini savunmuştur.

•Yananlam ve Düzanlam

•Gündelik konuşma dilinde bir sözcük duyulduğu zaman burada duyulan ses zinciri zihinde bir kavramı çağırır. Bu çağırışın gerçekleşmesi için o dildeki şifreleri iyi bilmek gerekir. Şifreyi bilen herkesin zihninde o sözcük aynı kavramı çağırır. Zihinde canlanan bu ilk kavram göstergenin düzanlamıdır.

•Kapı denildiğinde Türkçe bilenlerin zihninde bir kapı kavramı canlanır. Fakat edebi bir metinde örneğin bir sevgiliden kalbinin kapısını açması isteniyorsa bu kapı artık bilinen somut dolap kapısı değildir. Açma eylemi de bilinen dolap kapısı açma eylemi değildir. Hatta burada kalp bile biyolojik kalp değildir. Bu kelimede tüm sözcüklerin anlamlarında bir kayma olmuştur. Birisine kalbinin kapısını açmak onun sevgisini kabul etmek olarak yorumlanabilir. Göstergelerin, sözcüklerin bu ikinci anlamları yananlamı meydana getirir. Yananlamın oluşması için yananlamın düz anlamdan büsbütün kopuk olmaması, düzanlamdaki bazı özelliklere göndermede bulunması gerekir. Yananlam olgusu özellikle sanat yapıtlarında önemlidir

•Eğretileme/Metafor ve Düzdeğişmece/Metonim

•Belli bir amaç için bir sözün kendi anlamı dışında kullanılmasına metafor denir. Metafor edebiyatta ve sanatta kullanılabileceği gibi günlük hayatta da kullanılabilir. Metaforlar bir gerçeklik düzleminden diğere yer değiştirerek anlam kazanmaktadır. Düzdeğişmece ise aynı düzlemdeki anlamları kullanarak işlerlik gösterirler. Düzdeğişmece bir parçanın bütünü temsil etmektedir. Düzdeğişmece kastedilen şeyin, özgün olanın bir özelliğinin başka bir şeyde temsil edildiği söz mecazıdır.

•Okurcul ve Yazarsıl Metin

•Okurcul metin, bir gösterenin bir gösterilene iliştilerle anlamın kapanması ve sabitlenmesidir. Yazarsıl metin ise anlamı açarak, iki ucu açık anlam üretimine olanak sağlar.

Özet (devamı)

•Moda

•Barthes, Elle dergisinin içeriğine yönelik yaptığı çözümlemede bize görüntüsel olarak zengin bir içerikle tasarlanmış bir yemeğin görsel çekiciliğini anlatmaktadır Öne çıkardığı fotoğraflar aracılığıyla yüzeyleri doldurularak örtülülüğün hâkim kılındığını ifade etmektedir. Elle mutfağı popüler olan çekicilik unsurlarını kullanarak görme duyusuna seslenmektedir. Barthes'e göre saydam tabakanın devamlılığı bir seçkinlik sunumudur. Elle dergisinin hedef kitlesi kibar ve saygın bir çevredir. Dergi bu anlamda kitesine şıklık sunmaktadır. Yemek formunun özünde var olan kabalığına kılıf giydirilerek sunulması kandırmacı mutfağı doğurmaktadır. Yemeği şöyle tepeden bir bakış açısıyla yalnız gözle de tüketebilen hem yakın hem de uzak bir obje olarak konumlandırır. Barthes tıpkı Elle mutfağında olduğu gibi moda unsurlarının da örtülülük aracılığıyla acayip bir yapmacılıkla yeniden sunulması olarak nitelendirir.

•Çağdaş Mitler

•Barthes mitlere yozlaştırıcı, saptırıcı, kaçınılması gereken olumsuz bir olgu olarak bakmaktadır. Mitler aslında belli bir toplumsal sınıfın, belli bir dönemde egemenliğin ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Mitlerin ana işlevi tarihi doğallaştırmaktır. Bu işlev mitlerin belirli bir tarihsel zaman içerisinde egemen olmayı başarmış olan toplumsal sınıfın ürünüdürler. Mitlerin yaydığı anlamların tarihsel ya da toplumsal değil doğal oldukları vurgulanmaktadır. Mitler kendi kökenlerini siyasal ve toplumsal düzeylerini gizemleştirir ve gizler.

• GÖSTERGEBİLİM VE İDEOLOJİ

•Barthes'a göre gösterge dizgeleri yananlamsal olan kültürel öğelerle ya da ideolojiyle eklenir. Barthes ideolojik olağanlaştırma mekanizmalarının ve dilin denetlenmesini söz uygulamaları olarak adlandırır. Barthes ideolojinin toplumsal boyutundan çok dil içinde kurulma şekliyle ilgilenmiştir.

•BARTHES VE SAUSSURE ARASINDAKİ FARKLAR

•Barthes'a göre dil sadece bir bildirişim aracı değil aynı zamanda bilinçli ya da bilinçsiz şekilde yapılan düşünsel bir süreçtir. Saussure dilbilimi ileride kurulacak olan göstergebilimin bir alt dalı olarak görürken Barthes göstergebilimi dilbilimin bir alt dalı olarak görür. Barthes moda, mutfak, görüntü ve yazın gibi gösterge olgularının ancak dil desteğiyle gerçeklik kazanabileceğini belirtir. Barthes, Saussure'ün kavramına karşılık olarak biçim, işitimi imgesine karşılık olarak da içerik adlandırmasını ortaya koymuştur.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Sözlü kültürün üretimi olan masallar, romanlar, hikâyeler ve destanlar gibi içerikler aşağıdakilerden hangisine aittir?
 - a) Okurcul metin
 - b) Yazarsıl metin
 - c) Dizisel metin
 - d) İmgesel metin
 - e) Moda
2. Göstergenin aşikâr anlamına göndermede bulunan öge aşağıdakilerden hangisidir?
 - a) Yan anlam
 - b) Düz anlam
 - c) Metafor
 - d) Metonim
 - e) Teşbih
3. Belli bir amaç için bir sözün kendi anlamı dışında kullanılmasına ne ad verilir?
 - a) Metonim
 - b) Düz anlam
 - c) Yorumlama
 - d) Metafor
 - e) İntak
4. Bir gösterenin bir gösterilene iliştilererek anlamın sabitlenmesine ve kapanmasına ne isim verilir?
 - a) Gösterge
 - b) Yazarsıl metin
 - c) Okurcul metin
 - d) Eğretileme
 - e) Düzdeğişmece
5. Aşağıdakilerden hangisi anlamı açarak iki ucu açık anlam üretimi oluşturur?
 - a) Okurcul metin
 - b) Metafor
 - c) Moda
 - d) Metonim
 - e) Yazarsıl metin

6. Aşağıdakilerden hangisinde okuyucu metne karşı direnç gösterir?
- Yazarsıl metin
 - Okurcul metin
 - Metafor
 - Metonim
 - Gösterge
7. Aşağıdakilerden hangisi okuru eyleme geçirerek onun özne konumunu bozmaktadır?
- Okurcul metin
 - Yazarsıl metin
 - Metafor
 - Moda
 - Mit
8. Barthes'ın 1967 yılında giyim modasının düzeni ile ilgili göstergebilimsel yaklaşımını ortaya koyduğu eseri aşağıdakilerden hangisidir?
- Göstergeler Kuramının Temelleri
 - Göstergeler, Dil ve Davranış
 - Sadakat Felsefesi
 - İşaret Teorisi
 - Modanın Dizgesi
9. Barthes hangi eserinde yan anlamı ve düz anlamı iki farklı düzlem olarak ele alır?
- Yazının Sıfır Derecesi
 - S/Z
 - Çağdaş Söylenler
 - Eyfel Kulesi
 - Eleştirel Denemeler
10. Ana işlevi tarihi doğallaştırma olan öge aşağıdakilerden hangisidir?
- Metafor
 - Metonim
 - Moda
 - Mit
 - Okurcul metin

Cevap Anahtarı

1.a, 2.b, 3.d, 4.c, 5.e, 6.a, 7.b, 8.e, 9.c, 10.d

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] İnal, A. (2003). Roland Barthes: bir Avant-Garde yazarı. İletişim Araştırmaları, 1(1),9-38.
- [2] Rifat, M. (2017). XX. Yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları -1. tarihçe ve eleştirel düşünceler. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- [3] Vardar, B. (2001). Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri. İstanbul: Multilingual Yayınları
- [4] Gottdiener, M. (2005). Postmodern göstergeler maddi kültür ve postmodern yaşam biçimleri. (Çev. Arhan Nur, Erdal Cengiz, Hakan Gür). Ankara: İmge Kitabevi.
- [5] Mutlu, E. (2012). İletişim sözlüğü. Ankara: Sofos.
- [6] Güngör, N. (2013). İletişim kuramlar ve yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- [7] Ünal, M., F. (2012). Roland Bathes'da mitlerin okunuşu. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- [8] Bircan, U (2013). Roland Barthes ve göstergebilim. SBARD, 26,(2015/2), 17-41.
- [9] Akerson, F. E. (2005). Göstergebilime giriş. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- [10] Fiske, J. (1996). İletişim çalışmalarına giriş. (Çev. Süleyman İrvan). Ankara: Bilim Sanat Yayınları/Ark
- [11] İnal, M., A. (1996). Haberi okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- [12] Düzanlam ve yananlam örneği (2018). 17.12.2018 tarihinde <https://www.turkdilbilgisi.com/sozcukte-anlam/gercek-yan-mecaz-anlamli-sozcukler.html> adresinden erişildi.
- [13] Sarup, M. (1997). Post- Yapısalcılık ve postmodernizm. (Çev. A. Baki Güçlü) Ankara: Ark.
- [14] Coward, R., Ellis, J. (1985). Dil ve maddecilik. (Çev. Esen Tarım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- [15] Barthes, R. 2011). Çağdaş söylenler. (Çev. Tahsin Yücel). İstanbul: Metis Yayınları.
- [16] Yaylagül, L. (2010). Kitle iletişim kuramları egemen ve eleştirel yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- [17] Culler, J. (2008). Barthes. (Çev. Hakan Gür). Ankara: Dost.
- [18] Yücel, T. (1999). Yapısalcılık. İstanbul: YKY Yayınları.